

דף שבועי

בס"ד

פרשת נשא, תשפ"ב, מספר 1472

יוחד שלישי / לראות פני מלך / לשורר לשירת / לבוא חדריו אפרים חזן

ואלה דבריו בניסוחו של רש"י:
ששלח הקב"ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו
שם זה ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם
שליוהוה במתנות קראו לוי.

לפי זה, הקורא בשם אינו אלא הקב"ה בכבודו
ובעצמו, השולח להביאו לפניו וקורא את שמו לוי.
ופירושיהם של רד"ק ורש"י מצטרפים לשיר הלל
ללוי ולשבט לוי.

התחנה הבאה שבה אנו פוגשים את לוי היא
בשכם. שם שמעון ולוי נוקמים בעיר שלמה את
אונס אחותם בידי שכם בן חמור. יעקב מגיב
בחריפות רבה נגד השניים, ואינו שוכח את כעסו גם
לעת מותו, כאשר הוא מברך את בניו. שמעון ולוי
יוצאים מעימו בניזיפה חמורה: "אָרוּר אָפֶם כִּי עָז
וְעִבְרָתֶם כִּי קִשְׁתֶּה. אֶחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיֹצֵם בְּיִשְׂרָאֵל"
(בר' מט:ה-ז). יחס שונה לגמרי מגלה משה כלפי
שמעון ולוי. בברכת משה שמעון אינו נזכר כלל,
ואילו לוי זוכה למיטב הברכות. המדרש והפרשנים
בעקבותיו תולים את התעלמותו של משה משמעון
בכך שהיה בליבו עליו בגלל מעשה זמרי. מעשה זה
מעיד, ששמעון לא רק שלא למד לרסן את עצמו,
אלא שהוא משך עצמו אל צד השלילה, ונגרר אחר
אותו סוג של עבירות שנגדו נלחם בסיפור דינה.
שבט שמעון לא הצליח, אם כן, לתקן את דרכיו.
כנגד זה אנו מוצאים את שבט לוי מתייצב בשורה
הראשונה, ונענה לקריאת משה "מִי לֵה' אֱלֹהִים" (שמ'
לב:כו). כלומר, הוא מנתב את מרצו ואת מזגו החם
אל הכיוון החיובי. וכך המדרש מתאר זאת:

וללוי אמר למה נאמר, לפי ששמעון ולוי שתו
בכוס אחד שנאמר "אָרוּר אָפֶם כִּי עָז" (בר'
מט:ז). משל לשניים שלוו מן המלך. אחד פרע
למלך ואחד לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה.
כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם... לוי פרע
מה שלוה במדבר, שנאמר: "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה
בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לֵה" (שמ' לב:כו),
וחזר והלוה את המקום (בשטים), שנאמר:
"פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (במ' כה:יא),
שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה.¹

על תפקידו של לוי בן יעקב בשמירה על מורשת
אברהם, תפקיד העובר אחר כך לכלל שבט לוי, ועל
נאמנותו המוחלטת של שבט לוי ועל תפקידו
בשמירה על לפיד האמונה, הרמב"ם אומר:

פרשתנו פותחת בסיום של מפקד הלוויים ובחירתם.
בהמשך נמנים כמה מתפקידי הכהנים, כולל ברכת
הכהנים המרגשת כל כך. נחזור לנקודת ההתחלה:
על לידתו של לוי מסופר בתורה: "וַתֵּהָרַע עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
וַתֹּאמֶר עֲתָה הִפְעֵם יְלֹוֹה אִישִׁי אֵלַי כִּי יִלְדֵתִי לוֹ
שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לְוִי" (בר' כט:לד).
הפרשנים עומדים על שני עניינים בפסוק זה: האחד
הוא משמעות המילים 'לְוֹה' 'לְוִי', המתפרשת היטב
על-פי המשמעות המקובלת לשורש זה גם בעברית
החדשה, ואונקלוס תרגם: 'יתחבר לי בעלי'. החזקוני
אף מסביר לנו מדוע ייאלץ יעקב מכאן ואילך
להתחבר ללאה: "עד עכשיו הייתי מנהלת שני בנים
בשתי ידי, ועכשיו שנולד לו בן שלישי יצטרך אישי
לסייע לי לנהלם". הרד"ק בונה את הפירוש על צד
הרגש ואומר: "יהיה נלוה אל אהבתי"; לא אליי, לא
עזרה טכנית נחוצה לה אלא שיהיה נלוה אל
אהבתה.

העניין השני המושך את עיני הפרשנים קשור
לעניין הראשון, והוא מציב את העובדה כי על שאר
השבטים נאמר: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ" (למשל: בר' כט:לג),
כלומר לאה היא הקוראת בשם, ואילו על לוי נאמר:
"עַל כֵּן קָרָא" בלשון זכר. הרשב"ם, ראש הפשטנים,
אינו מתייחס לעצם השינוי, אך מוצא לנכון להדגיש:
"יש לומר שיעקב קרא לו שם". ברם, אם כך עולה
שאלה אחרת: מה היחס בין הנימוק של לאה
בקריאת השם לבין הפירוש שיעקב הוא שנתן את
השם? ואכן, החזקוני אומר שיעקב קיבל את דברי
לאה והסכים להם.

הרד"ק הולך בכיוון שונה, ואומר:
יעקב קרא כמאמר לאה, כי שמח בהיוולדו.
ואפשר גם כן שראה בנבואה כי בניו יהיו
עובדי ה' ומורי התורה ויהיו נלווים אל ה', וה'
יהיה נחלתם.

כלומר, השם לוי ניתן לא ללוי התינוק, הילד
השלישי של לאה, אלא לשבט לוי; לשבט שיקדיש
עצמו באופן מוחלט לעבודת ה'. זה "האמר לאָבִיו
וְלֵאמֹו לֹא רָאִיתִיו וְאֵת אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֵת בְּנָיו לֹא
יָדַע כִּי שְׁמוֹ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצָר" (דב' לג:ט).

בכיוון זה רש"י מביא מדרש אגדה ממדרש
שאינו מצוי בספרים שבידינו, "באלה הדברים רבה",

* אפרים חזן הוא פרופ' אמריטוס, המחלקה לספרות עם
ישראל, אוניברסיטת בר-אילן.

** מוקדש באהבה לנכדותינו אפרת חזן ויהב-אסתר חזן
ארנוף לרגל כניסתן לנועם עול מצוות, יהי נועם השם
עליהן.

1 ילקוט שמעוני, תורה פרשת "וזאת הברכה" (רמז
תתקמט).

הכיפורים. הפיוט רחב היריעה כתוב באקרוסטיכון אלפביתי כפול חמישה בתבנית משורשרת. כלומר, המילה המסיימת מחרוזת אחת היא המילה המתחילה את המחרוזת הבאה. טורי השיר כתובים בחריזה מסורגת; הטור האחרון הוא סיומת מקראית לאמור.

על פי מסורת הסוג, הפיוט פותח בתיאור בריאת העולם ובתולדות אבות האומה. הקטע המובא בזה נכתב, כאמור, בידי רבי יצחק אבן גיאת, שהיה גם משורר בעל כשרון, ורבים מפיוטיו נקלטו בסדר הסליחות המיוחד "שפתי רננות", המקובל עד היום במנהגי ג'רבה וטריפולי.⁴ קטע הפיוט שלהלן מספר על יעקב הזוכה להעמיד שנים עשר שבטים. ארבעה מתוך השנים עשר הם בניו בכורים לארבע האימהות, אך מי שנבחר להיות 'עשירי קודש' – מעשר לה" הוא דווקא שבט לוי, שניתן לו הכבוד לשרת בקודש ולהעמיד כוהנים עד עולם. צדקתם של בני לוי נתגלתה, כאמור, בעת קריאת משה: "מי לה' אֱלֹהֵי, וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לְוִי" (שמ' לב:כו).

יִשְׂרָאֵל יִצְאָה / גִּזְעַת הָאָב
בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מִטּוֹת עֹז יִצְאָה
יַעֲקֹב מִמִּצְרַיִם מִמִּצְרַיִם
נִכְחוּ יִצְאָה.
200 יִצְאָה כָּל / לַה' אֵךְ לְצִפְרֵת
קָדַשׁ נָתַן אֶחָד מֵעֶשֶׂר מִכָּל
כִּי אֲרַבְעָה הֵמָּה פְּטֻרֵת
תַּחַת בְּכוֹר כָּל.
כָּל כְּבוֹד / לְבָנֵי לְוִי בַּהֲבִדִּים
205 נָתַן לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבָד
כְּהוֹנֵת עוֹלָם נִחְלָה יְנַחִים
וְכִסָּא כְבוֹד.
כְּבוֹד כָּל / לְלֵוִי מִנָּה
בְּהַקְדִּישׁ אֶהְרֵן לְמַחֹל לוֹ
210 בְּקִרְוֵא מַחֹקֵק מִי לַה' יַעֲלֶה הַנֶּהַ
וְהַנֶּהַ עֲלֶה כָּל.⁵

משנתגבש המחזור ונקבעו סדרי העבודה בקהילות השונות, שוב לא נכתבו סדרי עבודה לתפילת יום הכיפורים. רק פה ושם נכתבו סדרים בודדים לצרכים דידיקטיים וספרותיים, כגון סדר העבודה שכתב שמואל דוד לוצאטו, ונכלל בספר שיריו "כינור נעים" (1825). הגעגועים לבית המקדש, לעבודת הקודש, ללוויים ולכוהנים חוזרים ומשתלבים בשירים הרבים בנושאי הגאולה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיי

ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנולדים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן, חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים.²

התיאורים הללו, של ייחודו של לוי ובחירתו מעת לידתו, מפותחים ברגש אוהב בפיוטי סדר העבודה, שחלקם הראשון מוקדש לתיאור בריאת העולם וראשית תולדות ישראל. יוסי בן יוסי,³ ראשון הפייטנים הידוע לנו בשמו, הרבה לכתוב פיוטים לסדר העבודה. אחד מהם "אזכיר גבורות אלוה" הוא פיוט מקיף ורחב יריעה המתאר את לידת השבטים, ומייד הוא מתרכז בלוי:

יִרְשׁ תְּאֻת / בְּרֻכּוֹת הַרְוִי / שָׁנִים עֶשֶׂר שִׁבְט /
כְּשׁוֹטְרֵי רְקִיעַ
יִוְחַד שְׁלִישִׁי / לְרֵאוֹת פְּנֵי מֶלֶךְ / לְשׁוֹרֵר לְשֵׁרֵת /
לְבוֹא חֲדָרָיו.
כְּעַץ שְׁתוּל / עַל פְּלָגֵי מַיִם / הַפְּרִיחַ מִטְהוֹ /
שְׁלֶשֶׁת בְּדֵי קֶדֶשׁ:
כְּפּוֹפֵי סֶבֶל / לְאַהֲלֵ וּקְרָשִׁי, / תּוֹקְעֵי יַתֵּד / פּוֹרְשֵׁי
רְיַעוֹת,
5 כְּתַף נְטוּיָה / כְּעִגְלָה מְלוּמְדֵת / לְעוֹל עֲבוֹדַת קֶדֶשׁ
/ אֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ.
כְּגִפְןֵי אֲדָרַת / יַפֵּת פְּרִי וְעֵנָף / הַצְּמִיחַ עֵמֶרֶם /
מִשׁוֹרְשׁ לְוִי,
כִּי שְׁלַחָה שְׁלֶשֶׁת / שְׁרִיגֵי חֲמָד: / מִכְּהֵן וְרוּעָה /
וְאִשָּׁה נְבִיאָה.
כְּגִשְׁתַּת עֵת דּוֹדִים / פְּרָחוּ הַיּוֹקֵם / לְשְׁבוֹר מוֹסְרוֹת
צוּעַן / וְלִפְרוּץ גֵּדֵר שׁוֹעַל.

יוסי בן יוסי הינו פייטן ארץ-ישראלי בן המאה החמישית. איננו יודעים רבות אודותיו, אך ידוע לנו גם שהיה כוהן. ניכר כי פיוטיו מעידים עליו שהיה פייטן בעל כשרון מיוחד. סגנונו פשוט וברור, ללא הצטעצעויות לשוניות, ולכן משייכים אותו לתקופת הסגנון הקדם-קלאסי של הפיוט.

מאחר שיוסי בן יוסי חי בארץ ישראל תחת שלטון ביזנטיון, הוא מזכיר בפיוטיו את אדום כסמל וכשם-קוד לנוצרים ששלטו בארץ. יוסי בן יוסי לא חתם את שמו בשיריו בשום דרך שהיא, אך פיוטיו שרדו עד ימינו, ויש מהם המשובצים בתפילות הימים הנוראים. העיקריים שבפיוטיו הם שלוש "עבודות" ליום הכיפורים.

פיוטי 'סדר העבודה' של יוסי בן יוסי היו דוגמה ומופת לפייטנים שבאו אחריו, ולאורך הדורות נכתבו פיוטים רבים לסדר העבודה. אחד היפים שבהם "אל אל אשא דעי" נכתב בידי גדול ההלכה וראש ישיבת לוינסק, רבי יצחק בן גיאת, כחלק ממעמד (מערכת פיוטים מורכבת) מקיף ליום

2 הלכות עבודת כוכבים פרק א הלכה ג.
3 עליו ועל שירתו ראו: א' מירסקי, פיוטי יוסי בן יוסי, ירושלים תשל"ז. הציטוט לקוח משם, עמ' 145-146.

4 ספר שפתי רננות, ג'רבה התש"ז.
5 שם, הנספח, מעמד ליום הכיפורים, דף לח.